

ตำราเรียน : กระจุกมือของจอมยุทธวิชาการ เอ็ง พันธุ์เอ็งอมร

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าคุณภาพการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา นอกจากจะต้องมีปัจจัยด้านผู้สอนมีความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในรายวิชานั้นๆ เป็นอย่างดี มีการเตรียมการสอนทำแผนการสอนอย่างมีระบบ ตลอดจนมีการใช้สื่อการสอนประกอบอย่างเหมาะสมแล้วตำราเรียนก็นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรมองข้ามความสำคัญไป

และถ้ายอมรับกันอีกเช่นกันว่า การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษานั้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ มุ่งสอนให้ผู้เรียนคิดเป็นพิจารณาเป็น และถึงขั้นพัฒนาความคิดให้เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสมได้ แต่นั่นก็หมายถึงว่า สถานศึกษาจำเป็นต้องมีแหล่งข้อมูล และตำราเรียนตอบสนองความมุ่งหมายดังกล่าวอย่างเพียงพอ

ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ที่ผู้เรียนยังต้องกางสมุดคอยจดตามคำบอกของผู้สอนเกือบทั้งคาบ เหมือนกับวิธีการของโรงเรียนชั้นประถมศึกษาไม่ผิดเพี้ยน แน่แน่นอนว่าเป็นการถอยหลังเข้าคลอง เพราะนอกจากเป็นการสูญเสียเวลาอันมีค่า ที่ควรจะเป็นเวลาสำหรับทำกิจกรรมหรือฝึกปฏิบัติที่เห็นได้ชัดเจนแล้ว ที่นับเป็นการสูญเสียร้ายแรงก็คือ เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนไม่อาจหลุดสภาพจากความเป็นนักเรียนชั้นประถมไปได้เลย

เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น หากไม่ใช่เพราะว่าผู้สอนไม่มีตำราหรือเอกสารประกอบการสอนในรายวิชานั้นๆ โดยตรง ก็จำเป็นต้องแก้ปัญหานี้เฉพาะหน้า คว้าเอาตำราหรือเอกสารที่มีผู้เขียนเอาไว้แล้วเข้าไปวางที่ต้น ที่พัฒนาขึ้นมาอีกชั้นหนึ่งก็เพียงเอาเนื้อหาจากหลายๆ เล่มมาปะติดปะต่อ แล้วเอาไปบรรยายให้นักเรียนนักศึกษาจดตามทีละคาบ ทีละชั่วโมง แล้วก็ผ่านไปภาคเรียนหนึ่งๆ และหากในภาคเรียนต่อๆ ไปเป็นโชคได้สอนในรายวิชานั้นอีกก็รอดตัวไป เพราะไม่ต้องเตรียมการสอนในรายวิชานั้น เอาของเก่ามาขายกินต่อสบายไป

ทั้งนี้ผู้ปกครองกล่าวถึงผู้สอนประเภทอื่นที่แก่ล้าระดับ*เกจิอาจารย์*ที่เข้าสอนตัวเปล่า เพราะคำสอน คำบรรยาย ตลอดจนแผนการสอนอันแน่นอยู่ในสมองแล้ว เพียงรอเวลาakupm อะไรต่อมิอะไรก็จะพาลไหลล้นถึงล้นออกมาท่วมห้องเรียน ซึ่งบางที่สิ่งที่ไหลออกมา ก็กลายเป็นสวะปฏิญญาที่ห่างไกลจากเนื้อหาในหลักสูตร

ถ้าจะถามว่า การไม่มีหรือขาดแคลนตำราเรียนในสถานศึกษาเป็นความเสียหายร้ายแรงเพียงใดก็ตอบได้ว่า ความเสียหายอาจไม่ถึงกับคอขาดบาดตาย แต่ที่สามารคมองเห็นความไม่พร้อม ความบกพร่องของการเรียนการสอนและผู้สอนก็คือ

1. ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องเสียเวลาร่วมกันกับการบรรยายทฤษฎี ซึ่งบางรายวิชา มีเนื้อหามากมาย บางรายวิชาบรรยายไปเกือบครึ่งก่อนภาคเรียนแล้ว ยังไม่ยอมจบภาคทฤษฎีก็มี
2. สืบเนื่องจากข้อ 1. ทำให้มีเวลาสำหรับฝึกภาคปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในรายวิชาที่เน้นการปฏิบัติจะเป็นปัญหาอย่างมาก
3. ผู้สอนขาดทิศทางและทางเสื่อในการวางแผนการสอนในรายวิชานั้น ๆ เพราะไม่มีเอกสารหรือตำราเรียนที่ชัดเจนเป็นหลักแกน ถึงมีก็เป็นของคนอื่น สถาบันอื่นซึ่งตรงตามหลักสูตรบ้าง ไม่ตรงบ้าง ไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้สอนบ้าง ทำให้การเรียนการสอนขึ้นอยู่กับเวลาที่ยืดหยุ่นได้ และส่วนมากการยืดหยุ่นก็มักเป็นไปในลักษณะตัดทอน รวบรวมเนื้อหาในหลักสูตรมากกว่าการขยาย เพื่อให้ได้ชื่อว่า “สอนทัน” เนื่องจากเวลาไม่อำนวย ส่วนประเภท “ได้แค่นั้น เอาแค่นั้น” หรือ “เรียนแค่นั้น สอบแค่นั้น” ก็คงไม่ต้องว่ากัน
4. ผู้สอนที่มีได้ศึกษาค้นคว้าทางวิชาการจริงจัง เพราะไม่ทราบจะค้นคว้า ศึกษาไปทำอะไรด้วยไม่ได้เขียนตำราหรือทำงานวิจัย ย่อมทำให้ “ของเก่า” ที่ครั้งหนึ่งเคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์และ “ขลังขลัง” นั้น ค่อย ๆ ลดปริมาณและความขลังลงไปตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป และก็เป็นผลให้ผู้สอนคับแคบ หลงไหลกับของเก่าที่เข้าใจว่าเป็น “ลายคราม” เป็นการไม่พัฒนาอย่างหนึ่งทางการศึกษาโดยส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เปรียบไปแล้วผู้สอนที่ยังไม่ได้เขียนหรือผลิตตำราเรียนออกมาเลยก็เสมือนจอมยุทธ์ไร้กระบี่ ถือให้เป็นเจ้ายุทธจักรผู้ชำนาญเด่นดังในกระบวนเพลงดาบก็กระบวน ๆ หาก

ปราศจากกระบี่คู่มือ ก็ไม่อาจเป็นจอมยุทธเต็มตัวได้แท้จริง ด้วยจะออกสู้รบครั้งใด ก็เที่ยวหยิบฉวยยืมคว่ากระบี่ของใครต่อใคร ถึงจะเป็นอาวุธคุณภาพดี ถมกริบ แท้จะไปจับถือถนัดเพลงได้อย่างไร ในเมื่อไม่ใช่อาวุธคู่มือคู่ใจของเราเอง ที่สำคัญก็คือความภาคภูมิใจในความ เป็นจอมยุทธจะปรากฏได้อย่างไรกัน

ถ้าจะพูดถึงคุณประโยชน์ของตำราเรียนในที่นี้ ขอยกข้อเขียนของผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ เสงี่ยมประชา ซึ่งกล่าวว่า ตำราเรียนนอกจากจากใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการเรียน การสอนแล้ว ยังมีประโยชน์สรุปได้ 5 ประการคือ คือ

1. ประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาโดยส่วนรวม ช่วยให้วิชาการแขนงต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าและแพร่กระจายกว้างขวาง ไม่สูญหายหรือหลงลืม ช่วยให้ประชาชนได้ค้นคว้าหาความรู้โดยสะดวก

2. ประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษา ช่วยให้สถาบันการศึกษามีตำราใช้เพียงพอ ได้รับการยกย่องเป็นสถาบันที่ตื่นตัวทางวิชาการ ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

3. ประโยชน์ต่อครูผู้สอน นอกจากใช้เป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็นแล้ว ยังทำให้ผู้สอนได้แนวคิดทางวิชาการกว้างขวางยิ่งขึ้น

4. ประโยชน์ต่อผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนไม่มีปัญหาเรื่องจดไม่ทัน ไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่อง ตามผู้สอนไม่ทัน โดยอาจไปศึกษาเพิ่มเติมจากตำราในวิชานั้น ๆ ได้ เป็นการเพิ่มความมั่นใจในการเรียนแก่ผู้เรียน

5. ประโยชน์ต่อตัวผู้เขียน ช่วยให้ผู้เขียนมีผลงานทางวิชาการ ซึ่งใช้ในการขอเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการได้ และอาจมีผลต่อตำแหน่งหน้าที่การงานด้านอื่น ๆ ได้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ในข้อสุดท้ายอาจมีผู้มองในแง่ร้ายว่า การเขียนตำราหรือผลิตเอกสารประกอบการสอนของผู้สอนในปัจจุบัน มิได้มีเป้าประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้เรียน หรือเพื่อส่วนรวม หากแต่มุ่งเพื่อเอาไว้เป็นเครื่องมือขอตำแหน่งทางวิชาการให้ตัวเอง การมองเช่นนี้รังแต่จะเป็นการบั่นทอนความตั้งใจในการผลิตอาวุธประจำตัวของผู้สอนโดยส่วนรวม

¹ณรงค์ เสงี่ยมประชา “ลักษณะและประโยชน์ของตำราเรียน” มนุษยสัมพันธ์ 6 (1) : 11-13
วารสารคณะศึกษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูนครปฐม.

ถ้าจะมองกันในแง่สร้างสรรค์ไม่ดีกว่าหรือว่า การขอตำแหน่งทางวิชาการนั้นเป็น
 เรื่องรอง เป็นเรื่องทีหลัง เป็นผลพลอยได้จากการเป็นผู้สอนที่มีคุณภาพและปริมาณงานอัน
 เป็นที่ยกย่อง สมควรแก่การมีตำแหน่งทางวิชาการ เพราะคงไม่มีใครมานะเขียนตำราเพียง
 เพื่อเอาไว้ขอตำแหน่งทางวิชาการโดยเฉพาะ โดยไม่ได้มุ่งถึงการใช้ประโยชน์สำหรับการเรียน
 การสอนก่อนอื่น

ถึงเวลาอันควรหรือยังท่านจอมยุทธผู้แก้วนกล่าทางหลาย ท่านจะได้มีอาวุธคู่มือ
 คู่ใจกันคนละเล่มสองเล่มให้ถนัดกันเสียที หากท่านมีอุปสรรคขัดขวางอันใดที่ไม่สะดวก
 ติดขัดอันใดที่ไม่สามารถผลิตอาวุธดังกล่าวได้ เชื่อว่าเจ้าสำนักแห่งของเราท่านจะยินดีและ
 เต็มใจอย่างยิ่งที่จะสนับสนุน ส่งเสริมอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นในด้านวัสดุอุปกรณ์
 งบประมาณ ความสะดวกราบรื่นต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นทิศทางและจุดเน้น
 ประการหนึ่งทางวิชาการของสำนักมหาวิทยาลัยของเรา ในช่วงปี 2528 นี้ เป็นต้นไป.